

מלחמת יום הכיפורים

מלחמת יום הכיפורים פרצה ב 6-10-73 בצהרי יום הכיפורים בהפתעה גמורה.

מניתוח הגורמים לאחר מעשה, ניתן לומר, שהיו סימנים מקדימים למלחמה. למעשה ההפתעה נבעה מחוסר הבנה של תהליכים, טעות בפרשנות המקורות המודיעיניים, זלזול, שחצנות ואטימות הממסד הישראלי כלפי מדינות ערב.

המלחמה השפיעה ושינתה את החברה הישראלית בתחומים שונים.

הגורמים למלחמת יום כיפור

1. מלחמת ששת הימים

תוצאות המלחמה היו בסיס לפרוץ מלחמת יום הכיפורים. הניצחון הישראלי יצר תחושה קשה מאוד של השפלה, תבוסה וחוסר תקווה בקרב עמי ערב. נוסף לכך, הניצחון הישראלי יצר תחושת עליונות בקרב הצבא והחברה הישראלית, שהובילה לחוסר מוטיבציה להגיע להסדרים מדינים.

2. שאיפת הערבים לשקם את יוקרתם

הגורם העיקרי להחלטת מצרים וסוריה לצאת למלחמה נגד ישראל היה הרצון שלהן להשיב את כבודן שנפגע קשות במלחמת ששת הימים ולהשיב להן את השטחים שאבדו להן במלחמות הקודמות, ואולי אף לכבוש שטחים חדשים. המנהיגים הערבים הניחו כי אם יתאמו יחד התקפת פתע על ישראל הם יוכלו להגיע להישגים במלחמה.

3. שאיפה מצרית להניע תהליך מדיני

נשיא מצרים, אנואר סאדאת, ראה בפתיחת המלחמה מהלך שיגרום לפתיחתו של משא ומתן מדיני שיביא לנסיגת ישראל מסיני. בשנים שקדמו למלחמה כשלו כמה ניסיונות להגיע למשא ומתן מדיני על נסיגה שכזו. (מגעים מדיניים חשאיים עם ישראל באמצעות תיווך אמריקאי. ההצעה המצרית דיברה על נסיגה ישראלית מסיני תמורת הסדר בין שתי המדינות. ממשלת ישראל הסכימה לסגת מחלקים מחצי האי סיני, אך סירבה לסגת מכולו. שר הביטחון, משה דיין, הצהיר כי "'מוטב שארם א-שייך בלי שלום מאשר שלום בלי שארם א-שייך" (שארם א-שייך היא עיר בסיני, שישראל תבעה להותיר בידיה) הנשיא סאדאת הבין שכדי לשבור את הקיפאון המדיני עליו ליזום מהלך צבאי ולכן כרת ברית עם הסורים לתקוף את ישראל.)

בכיר בצה"ל:
סבירות נמוכה
שישראל תותקף

4. תחושת ביטחון מופרזת בישראל, עד כדי התנשאות על מדינות ערב - מלחמת ששת הימים הסתיימה בניצחון ישראלי מוחץ והביאה לכך כי ישראל חשה כי היא בעמדת כוח צבאית ברורה מול מדינות ערב. לתחושה זו התלוותה הרגשת זלזול ביכולת הצבאית של צבאות ערב והערכה כי לא יוכלו לשקם את כוחם במשך זמן רב. זה הוביל לשאננות ולמוכנות נמוכה של צה"ל. כתוצאה מכך ה פ ת ע ה וכישלון המודיעין.

"התפיסה" הייתה שמצרים לא תצא" למלחמה לפני 1975. הערכה כי צבאות ערב טרם מוכנים למלחמה גרמו לכך כי ישראל לא הייתה ערוכה למלחמה. ולמעשה נכשל המודיעין בכך שלא סיפק בזמן התראה על המלחמה המתקרבת. ולמרות הזרמת המידע על הכנות מצריות דבקו ראשי המודיעין שהסבירות למלחמה נמוכה.

כמו כן התפיסה הייתה, שחיל האוויר הישראלי מסוגל לבלום כל התקפה, ויוכל להכריע כל מלחמה בכוח העליונות האווירית שלו. במלחמה חיל האוויר ספג פגיעות קשות מטילים. (במלחמה הסתבר כי טילי קרקע-אויר שבידי המצרים גרמו לחיל האוויר אבדות כבדות).

כמו כן האמונה, שהמצרים לא יוכלו לחצות את תעלת סואץ בגלל קו ביצורים חזק שהתבסס על קו בר-לב, מעוזים (מוצבים) שהוקמו על שפת התעלה יחד עם מערכת הצתת התעלה. ואולם- קו בר-לב, נפל תוך ימים ספורים של לחימה, למעט מעוז אחד, ותקלה מערכת מצרית להצתת התעלה לא פעלה.

המהלכים העיקריים של מלחמת יום הכיפורים

מתקפת פתע מצרית - סורית מתואמת

באוקטובר, לאחר הפגזה כבדה, 6 - 8 המצרים חצו את תעלת סואץ על גבי 12 גשרים , עקפו את המעוזים והתקדמו עד למרחק של כ - 8 ק"מ מהתעלה. למצרים היתה עדיפות בטנקים ובכוחות רגלים. המעוזים נפלו לידי המצרים למעט המעוז אחד, הצפוני, בתעלה.

מצד שני הצבא הסורי פרץ לרמת הגולן, כבש את רובה ואיים להגיע לכינרת. בלימת הצבא הסורי, לאחר קרב קשה מאוד, ליד "קונייטרה ב"עמק הבכא".

מוצב החרמון נפל לידי הסורים ביום הראשון למלחמה בהתקפת כוחות קומנדו סוריים, שהונחתו ממסוקים. חיל האוויר נפגע מטילים נגד מטוסים והתקשה לסייע לכוחות הקרקע בשתי החזיתות. בישראל שררה הרגשת סכנה קיומית.

כישלון התקפת הנגד בחזית התעלה

באוקטובר: התקפת נגד ישראלית 8 מסתיימת בכישלון. אוגדות השריון של צה"ל מנסות לפרוץ לתעלה אך המצרים מצליחים לעצור אותה. אבדות כבדות לשריון עקב שימוש באמצעי לחימה מתקדמים - בטילים נגד טנקים .

כישלון בלימת הכוחות המצרים ב- 8 אוקטובר, הוביל להחלטה לרכז מאמץ בצפון, ברמת הגולן.

ב 8 - 11 לאוקטובר נהדפו הסורים בחזרה לגבול, וצה"ל עבר להתקפה לתוך סוריה והשתלט על שטחים עד למרחק של 40 ק"מ מדמשק. מוצב החרמון נכבש מחדש בקרב קשה מאוד. כוחות משלוח עיראקיים וירדנים ניסו לסייע לסורים בהתקפת נגד, אך נכשלו. כדי לסיים ולשנות את פני המלחמה, חיל האוויר תקף מטרות אסטרטגיות בכל רחבי סוריה.

חזית הדרומית, מול מצרים

ב14 לאוקטובר, ניסיון מצרי לפתוח במתקפה על כוחות צה"ל נכשלה, גם בחזית הדרום היוזמה עברה לידי צה"ל.

ב 14 - 15 לאוקטובר צלחו כוחות צה"ל את התעלה ב"תפר" בין שתי ארמיות (יחידות צבאיות גדולות מאוד) מצריות. לפני תעלת סואץ במקום שנקרא "החווה הסינית" בין צנחנים ישראלים לכוחות מצריים, התנהל קרב קשה מאוד. צה"ל מתקדם ממערב לתעלה כך שכוח מצרי גדול ממזרח לתעלה (הארמיה השלישית) נותר מכותר. המלחמה עברה לגדה המזרחית של תעלת סואץ לתוך השטח המצרי, עד למרחק של 101 ק"מ מקהיר.

צליחת התעלה מסמלת את המפנה במלחמה: ממצב פתיחה קשה מאוד, הצליח צה"ל לעבור להתקפה, שבסופה הוא נמצא בשטח מצרי ומכתר כוחות מצריים גדולים.

הפסקת אש: ב - 22 לאוקטובר מכריזה מועצת הביטחון של האו"ם על הפסקת אש. הקרבות בדרום נמשכים עד 24 לאוקטובר, בעיקר באזור העיר סואץ. לאחר הפסקת האש נערך שיחות בתיווך האו"ם בק"מ ה - 101 של הפרדת הכוחות בין ישראל ומצרים.

מעורבות המעצמות: תוך כדי המלחמה מעורבות המעצמות (ארה"ב ובריה"מ) בדרך של פעילות דיפלומטיות ובמגעים כדי לצמצם את התוקפנות, כדי להבטיח שמדינות החסות שלהן ישמרו על ההישגים, בנוסף שתי המעצמות העבירו נשק ותחמושת (בריה"מ משגרת נשק לסוריה וארה"ב מפעילה "רכבת אווירית" להשלמת אבדות צה"ל במטוסים, טנקים ותחמושת חיונית).

תוצאות והשפעות של מלחמת יום הכיפורים

תוצאות ראשוניות:

צה"ל הצליח, למרות ההפתעה ותנאי הפתיחה הקשים של המלחמה, לשנות את מהלכה, לעבור מהגנה להתקפה וליצור מהפך בפני המלחמה

הישגים הצבאיים: הניצחון הישראלי הוא ברור בכל החזיתות: צה"ל נערך במרחק 40 ק"מ מדמשק ו - 101 ק"מ מקהיר.

מחיר המלחמה בישראל היה כבד ביותר: 2,656 הרוגים, 7,251 פצועים, 301 שבויים, עשרות, אבדות כבדות במטוסים וטנקים, כמו כן מחיר כלכלי כבד ביותר.

התמודדות קשה עם השכול, הטיפול בנושא השבויים והנעדרים. נושאים כאובים אלו הפכו למרכזיים בציבור הישראלי .

תחושת הביטחון והאמונה במנהיגות הפוליטית ירדה באופן משמעותי.

תנועות מחאה, קצינים וחיילים שחזרו מן המלחמה הקימו תנועות מחאה שדרשו לחקור את הגורמים לפרוץ המלחמה, את חוסר המוכנות של הצבא, את חוסר הניסיונות להתמודד עם הבעיות הבלתי פתורות בין ישראל לבין מדינות ערב.

מוטי אשכנזי היה קצין מפקד מוצב "בודפשט", בתעלה. המעוז היחיד שלא נפל בידי המצרים. המחאה שלו התמקדה בקריאה להתפטרות הממשלה ואישי מפתח בה.

ועדת אגרנט, ועדת חקירה ממלכתית, שקבעה שהדרג הצבאי הבכיר, צריך להתפטר, הרמטכ"ל רא"ל דוד אלעזר אחראי יחד עם קבוצת קצינים בכירים באגף המודיעין.

מהפך פוליטי בישראל, ועדת אגרנט אמנם דרשה לפטר את הדרג הצבאי, אך נמנעה מלעסוק באחריות הדרג המדיני למחדלי המלחמה. תנועת המחאה נגד הממשלה הביאה להתפטרות שר הביטחון משה דיין ולאחריה את התפטרות ממשלת גולדה מאיר. הביקורת הציבורית הנמשכת על הממשלה הובילה למהפך הפוליטי במערכת הבחירות הבאה ב 1977 בו עלתה לשלטון מפלגת הליכוד ובראשה מנחם בגין.

התעוררות החברה האזרחית בישראל נושאי החוץ והביטחון תפסו מקום בולט יותר במודעות האזרחית בישראל. החברה הישראלית נחלקה בין אלו שתבעו להחיל את חוקי המדינה על השטחים שנכבשו במלחמה ולספח אותם לשטח המדינה "ארץ ישראל השלמה" ("גוש אמונים") לבין אלו אשר קראו לוויתורים טריטוריאליים תמורת הסכם שלום עם מדינות ערב ("שלום עכשיו").

תהליך שלום בין ישראל והערבים הגורמים לתוצאות המלחמה הובילו את ישראל ומרים לפתיחת שיחות שלום, בשיאם הגיע נשיא מצרים -סאדאת, לביקור (1977). לאחר המלחמה הושגו הסדרי הפרדת כוחות בין ישראל ומצרים ו"הסכם ביניים" על פיו נסוגה ישראל מחלק גדול מסיני. שני הצדדים הסכימו להיכנס למשא ומתן על שלום. הסכם השלום בין ישראל למצרים (הסכם קמפ-דייויד) נחתם בשנת 1979.